

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE.
CULTURĂ”**

**Represiunea intelectualilor din România comunistă
(1956-1961)**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător științific:
Prof. univ. dr. *Marcela SĂLĂGEAN*

Candidat:
Andrei DĂLĂLĂU

**Cluj-Napoca
2024**

CUPRINS

INTRODUCERE	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
Tema de cercetare	Error! Bookmark not defined.
Motivația alegerii temei	Error! Bookmark not defined.
Scopul și obiectivele cercetării	Error! Bookmark not defined.
Limitele cercetării și rezultatele obținute	Error! Bookmark not defined.
Încadrarea temei în literatura de specialitate	Error! Bookmark not defined.
Metodologie	Error! Bookmark not defined.
<i>Analiza de discurs</i>	Error! Bookmark not defined.
<i>Teoria relațiilor sociale și teoria câmpurilor</i>	Error! Bookmark not defined.
<i>Ego-rețele</i>	Error! Bookmark not defined.
Surse	Error! Bookmark not defined.
Structura lucrării	Error! Bookmark not defined.
Capitolul I. Context istoric	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
Context politic	Error! Bookmark not defined.
Lupta de clasă și represiunea comunistă	Error! Bookmark not defined.
Intelectualitatea: definiții și metode de cercetare	Error! Bookmark not defined.
Intelectualii în regimul comunist	Error! Bookmark not defined.
Intelectualitatea în România comunistă	Error! Bookmark not defined.
Securitatea	Error! Bookmark not defined.
Organizarea internă.....	Error! Bookmark not defined.
Construirea vinovăției politice	Error! Bookmark not defined.
Limitele construcției vinovăției politice.....	Error! Bookmark not defined.
Practici și strategii ale Securității.....	Error! Bookmark not defined.
Cadrul juridic	Error! Bookmark not defined.
Al doilea val al represiunii dintre 1956-1961	Error! Bookmark not defined.
Modele ale represiunii	Error! Bookmark not defined.
Capitolul II. Tipologia cenaclurilor literare în procesele politice din România comunistă	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
Instrumente de analiză	Error! Bookmark not defined.
Cenaclurile literare în România	Error! Bookmark not defined.
Cenaclurile minorității germane	Error! Bookmark not defined.
Cenacluri bucureștene	Error! Bookmark not defined.
Cercul literar maghiar de la Baia Mare	Error! Bookmark not defined.
Capitolul III. Procesul lotului „Noica-Pillat”	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
Premisele procesului	Error! Bookmark not defined.
Constantin Noica și formarea „grupului Noica”	Error! Bookmark not defined.
Etapa anilor '40.....	Error! Bookmark not defined.

Urmărirea informativă	Error! Bookmark not defined.
Interceptarea corespondenței.....	Error! Bookmark not defined.
Condiția culturală.....	Error! Bookmark not defined.
<i>Povestiri din Hegel</i>	Error! Bookmark not defined.
<i>Scrisoare unui prieten din depărtare</i>	Error! Bookmark not defined.
Relații sociale și „grupul Noica”.....	Error! Bookmark not defined.
Planul „Noica”	Error! Bookmark not defined.
Denunțul	Error! Bookmark not defined.
Arestarea	Error! Bookmark not defined.
Ancheta	Error! Bookmark not defined.
Prima parte a anchetei	Error! Bookmark not defined.
A doua parte a anchetei.....	Error! Bookmark not defined.
Instrumentalizarea manuscrisului <i>Povestirilor din Hegel</i>	Error! Bookmark not defined.
Constantin Noica în fața anchetei. Perspectiva victimei.....	Error! Bookmark not defined.
Arestarea „grupului Noica”.....	Error! Bookmark not defined.
Alexandru Paleologu	Error! Bookmark not defined.
Introducere.....	Error! Bookmark not defined.
Urmărirea informativă	Error! Bookmark not defined.
Primele indicii.....	Error! Bookmark not defined.
Urmărirea informativă	Error! Bookmark not defined.
Prieteni și informatori: cazul Petru Comarnescu.....	Error! Bookmark not defined.
Arestarea	Error! Bookmark not defined.
Ancheta	Error! Bookmark not defined.
Dinu Pillat și formarea „grupului Pillat”	Error! Bookmark not defined.
Introducere.....	Error! Bookmark not defined.
Adaptarea	Error! Bookmark not defined.
Primele mențiuni.....	Error! Bookmark not defined.
Ion Mitucă și memoriul expediat în Franța	Error! Bookmark not defined.
Ațiunea informativă	Error! Bookmark not defined.
Arestarea	Error! Bookmark not defined.
Ancheta	Error! Bookmark not defined.
Prima parte a anchetei	Error! Bookmark not defined.
A doua parte a anchetei.....	Error! Bookmark not defined.
<i>Așteptând ceasul de apoi</i>	Error! Bookmark not defined.
Ascunderea manuscrisului	Error! Bookmark not defined.
Unirea grupurilor. Legăturile cu Constantin Noica.....	Error! Bookmark not defined.
Arestarea „grupului Pillat”.....	Error! Bookmark not defined.
Theodor Enescu și Remus Niculescu	Error! Bookmark not defined.
Nicolae Steinhardt	Error! Bookmark not defined.
Gheorghe Florian și Sandu Lăzărescu	Error! Bookmark not defined.
Sergiu Al-George	Error! Bookmark not defined.
Păstorel Teodoreanu	Error! Bookmark not defined.
Barbu Slătineanu	Error! Bookmark not defined.
Marietta Sadova	Error! Bookmark not defined.
Introducere.....	Error! Bookmark not defined.
Urmărirea informativă	Error! Bookmark not defined.
Turneul de la Paris din 1956	Error! Bookmark not defined.
Urmărirea informativă dintre 1958-1959.....	Error! Bookmark not defined.
Constantin Noica și Marietta Sadova.....	Error! Bookmark not defined.
Arestul.....	Error! Bookmark not defined.
Ancheta	Error! Bookmark not defined.

Reintegrarea.....	Error! Bookmark not defined.
Procesul.....	Error! Bookmark not defined.
Capitolul IV. Procesul scriitorilor germani.....	Error! Bookmark not defined.
Context.....	Error! Bookmark not defined.
Rețele sociale ale scriitorilor germani	Error! Bookmark not defined.
Scriitori germani sub urmărire informativă	Error! Bookmark not defined.
Harald Krasser.....	Error! Bookmark not defined.
Supravegherea informativă	Error! Bookmark not defined.
Între arest și libertate.....	Error! Bookmark not defined.
Paradoxul Harald Krasser	Error! Bookmark not defined.
Wolf von Aichelburg.....	Error! Bookmark not defined.
Georg Scherg	Error! Bookmark not defined.
Harald Siegmund	Error! Bookmark not defined.
Erwin Wittstock	Error! Bookmark not defined.
Andreas Birkner.....	Error! Bookmark not defined.
Hans Bergel.....	Error! Bookmark not defined.
Construcția procesului.....	Error! Bookmark not defined.
Eginald Schlattner și cercul literar al studenților din Cluj.....	Error! Bookmark not defined.
Ancheta lui Eginald Schlattner	Error! Bookmark not defined.
Premisa vinovăției politice	Error! Bookmark not defined.
Planul de măsuri	Error! Bookmark not defined.
Linia de anchetă: ședința literară din 1956	Error! Bookmark not defined.
Cazul „Uyvari Olga”: soția-informator	Error! Bookmark not defined.
Concluziile de învinuire	Error! Bookmark not defined.
Procesul.....	Error! Bookmark not defined.
Memorie și reconstituire.....	Error! Bookmark not defined.
Capitolul V. Procesul „cercul literar” maghiar de la Baia Mare.....	Error! Bookmark not defined.
Condiția femeii în comunism	Error! Bookmark not defined.
Context politic	Error! Bookmark not defined.
Urmărirea informativă.....	Error! Bookmark not defined.
Arestul.....	Error! Bookmark not defined.
Ancheta	Error! Bookmark not defined.
Prima parte a anchetei: nucleul grupului.....	Error! Bookmark not defined.
A doua parte a anchetei: instrumentalizarea întâlnirilor literare	Error! Bookmark not defined.
A treia parte a anchetei: extinderea vinovăției.....	Error! Bookmark not defined.
Concluzii de învinuire.....	Error! Bookmark not defined.
Procesul.....	Error! Bookmark not defined.

Perioada post-detenție	Error! Bookmark not defined.
Recursul	Error! Bookmark not defined.
<i>Concluzii.....</i>	<i>Error! Bookmark not defined.</i>
<i>Bibliografie.....</i>	<i>17</i>
<i>Anexe</i>	<i>Error! Bookmark not defined.</i>

Rezumat

Cuvinte-cheie: comunism, represiune politică, Securitate, procese politice, intelectualitate, cenacluri literare, poliție politică, politici culturale, represiunea minorităților, teoria câmpurilor.

Instaurarea regimului comunist în România, în anul 1948 a provocat schimbări sociale și politice semnificative și a determinat autoritățile să se orienteze către atragerea intelectualității de partea puterii, trecând la desființarea sau reorganizarea structurilor economice, culturale și politice moștenite din perioada interbelică. Liderii comuniști au înființat sau reorganizat o serie de uniuni oficiale (Uniunea Scriitorilor, Artiștilor Plastici și cenaclurile literare oficiale) care au dus la delegitimarea, infiltrarea și, în cele din urmă, eliminarea structurilor culturale autonome din societate. O astfel de structură care se afla la intersecția dintre cultură, politică și prestigiu simbolic era „cenaclul literar”. Instituția *cenaclului*, denumită și *salon* sau *cerc literar*, facilita transmiterea inter- și trans-generațională a memoriei culturale a unui grup, reprezentând un pol alternativ ideologic care ranforșa identități ce se doreau a fi dispărute din dinamica socială postbelică. Dorința autorităților de a opri orice formă de asociere culturală neautorizată de regim și nesupravegheată de activiștii de partid s-a manifestat, în paralel cu campaniile de represiune, prin ampla acțiune de supraveghere, infiltrare și subminare a acestor întâlniri prin intermediul poliției secrete, Direcția Generală a Securității Poporului. Cu toate acestea, vechile identități sociale și culturale nu au putut fi prea curând înlocuite de directivele ideologice ale elitelor comuniste, ci au fost prezervate prin intermediul unor intervale de libertate cotidiană nestructurată, în care se încadrează citirea literaturii interzise, circulația *samizdat*-ului, accesul la fondul interzis al bibliotecilor, distribuirea cărților cenzurate în cercuri închise și alte metode neoficiale de multiplicare culturală.

Teza de doctorat intitulată *Represiunea intelectualilor din România comunistă (1956-1961)* tratează printr-o modalitate ce se dorește a fi originală și inovatoare trei procese politice de la finalul anilor '50 și începutul anilor '60 – procesul lotului „Noica-Pillat”, desfășurat între 24-27 februarie 1960 la București, procesul „scriitorilor germani” din 15 septembrie 1959 de la Brașov și procesul „cercului literar” de la Baia Mare din 24 iunie 1960 – pe baza acuzației de organizare a unor grupuri „contrarevoluționare” a căror scop era „subminarea ordinii de stat”. În realitate, loturile erau alcătuite din persoane cu orientări culturale și artistice pronunțate, care se întâlniseră în mod spontan sau regulat în cadrul unor cercuri literare.

Elementul de noutate adus de cercetare constă în valorizarea și analizarea *cenaclului literar* atât ca realitate socială, cât și ca element al construcției narative operată de Securitate pentru legitimarea actelor sale represive. În acest fel, conceptul operațional de *cenaclu* a ajuns să fie definit ca suma evenimentelor sociale și a narațiunilor care i-au fost atribuite de diferite *voci auctoriale*: participanții, informatorii, agenții Securității, familiile victimelor și memorialistica. La acestea s-au adăugat studiile sociologice, care analizează interacțiunea agenților și instituțiilor la nivel microsocial, și care au oferit un set de instrumente conceptuale valide în abordarea acestei problematici. Dată fiind dimensiunea socială a culturii, studiul a dezvoltat premisa că ceea ce poate fi definit drept „cultură” este în mod intrinsec o creație împărtășită social, care se dezvoltă din și prin comunicare și care, pentru a câștiga preeminență simbolică, avea nevoie de sancțiune socială și instituțională. În acest fel, asocierea mai multor intelectuali în cadrul unor grupuri restrânse era o formă firească de validare culturală și simbolică, iar intruziunea factorului politic a accentuat strategiile de rezistență sau adaptare ale participanților.

Scopul lucrării de față este acela de a contribui la înțelegerea sistemului represiv al regimului comunist din România, cu accent pe metodele utilizate de Securitate în vederea destructurării relațiilor sociale, a țesăturii prin care se manifesta încrederea interumană și a grupurilor culturale care desfășurau o activitate culturală benignă din punct de vedere politic, în afara controlului direct al statului. În vederea realizării acestui obiectiv, lucrarea aduce în dezbaterea istoriografică rolul pe care conceptul de „cenaclu literar” l-a avut în economia represiunii dintre anii 1956-1961 și a modului prin care această structură a fost orchestrată de Securitate în vederea transformării unor gesturi culturale cotidiene în acțiuni de subminare a regimul comunist. Lucrarea analizează procesul construcției narative a vinovăției unor grupuri de intelectuali supravegheați, anchetați și condamnați de organele Securității în colaborare cu Procuratura militară și instanțele judecătorești. Pentru o înțelegere comprehensivă a ambițiilor regimului de a orchestra represiunea acestor grupuri vizate, demonstrația s-a concentrat pe trei studii de caz din momentul deschiderii acțiunii de urmărire informativă a membrilor viitoarelor loturi și s-a încheiat în momentul condamnării propriu-zise de către instanțele de judecată. Acolo unde au existat surse care să permită reproducerea vieții post-detenție a condamnaților politici s-a realizat o scurtă expunere a acestui aspect la finalul fiecărui capitol. Am considerat perioada post-detenție reprezentativă pentru înțelegerea statutului social și cultural al foștilor deținuți politici care căutau o formă a re-insertiei sociale, nevoie care a deschis calea încheierii unor acorduri formale de colaborare cu organele Securității și care a influențat evoluția lor particulară în raport cu experiența colectivă a grupului în care au fost anterior incluși.

Scopului principal al lucrării îi urmează mai multe obiective pe care argumentația a încercat să le valideze și să le demonstreze. Întrucât planurile politice, culturale și sociale se intersectează în procesul de construcție narativă a vinovăției politice, demonstrația s-a realizat pe planuri conexe, juxtapuse și interdependente, cu ajutorul cărora s-a construit o imagine de ansamblu asupra aparatului represiv: stabilirea sistemului de funcționare internă a Securității și a ierarhiei deciziilor ce privesc direct represiunea, rolul cenzurii în integrarea sau marginalizarea actorilor culturali, posibilitățile de asociere interpersonală și trasarea limitelor dintre spațiul public și spațiul privat în contextul întetirii campaniilor de persecuție socială. Primul obiectiv ține în nevoia de a oferi un răspuns în ceea ce privește motivația Securității de a alcătui și condamna loturile de intelectuali în formula finală, conform sentințelor oferite. Concluzia indică faptul că alcătuirea loturilor politice a fost rezultatul interacțiunilor complexe dintre nivelurile superioare și inferioare la Securității, a strategiilor ofițerilor de a încadra cât mai multe persoane sub umbrela unei vinovății comune ca parte a obiectivelor muncii operative, cât și a arbitrariului agenților în alegerea și documentarea cazurilor luate în evidență ca parte a intereselor operative din cadrul „problemelor” direcțiilor și serviciilor Securității. Al doilea obiectiv a fost de a expune și stabili conexiunile dintre statutul profesional, social, cultural și financiar al intelectualilor din perioada premergătoare arestării lor și funcționarea mecanismelor cenzurii, care influența evoluția acțiunilor scriitorilor în cazul în care scrierile acestora erau publicate, și deci remunerate. La aceasta se adaugă intruziunea Securității în interacțiunile culturale ale persoanelor luate în evidență, care avea, deseori, un rol nefast în evoluția profesională a acestora. Nu în ultimul rând, argumentul susține că interesul operativ al agenților, serviciilor și direcțiilor poliției politice prima în construirea identității dușmănoase a persoanelor vizate. În acest sens, interesul operativ (care includea decizii ale superiorilor, interpretări și reinterprețări ale notelor informative, normele de muncă obligatorii, ramificarea rețelelor sociale prin noi mărturisiri ale persoanelor anchetate etc.) construia tipologia unei persoane mai degrabă decât comportamentul social propriu-zis al acesteia. Rangul social, formele de asociere ale intelectualilor și metodele de comunicare culturală, precum și statutul de colaborator al regimului, au avut o importanță scăzută în determinarea destinului grupurilor vizate de Securitate. Dovada acestui lucru o reprezintă condamnarea deopotrivă a intelectualilor integrați în sistemul politic, și implicit în câmpul cultural, precum și a celor marginali, care nu exercitau o autoritate publică.

O primă întrebare de cercetare la care cercetarea a încercat să ofere un răspuns a fost legată de decuparea „cenaclului” din realitatea socială în care a fost produsă ideologic de către agenții Securității: unde se afla „cenaclul” în ansamblul culturii naționale și, în particular, în

cadrul câmpului cultural comunist? Reprezenta acesta o realitate socială publică sau era o structură culturală subversivă, a cărui anonimitate îi conferea protecție de eventuala intruziune a poliției secrete? În definitiv, coincidea definirea *cenaclului* oferită de Securitate cu realitatea acestei forme de socializare?

Principala ipoteză de cercetare susține că procesele politice realizate în baza prevederilor Codului Penal au devenit realități juridice în urma acțiunii Securității de politizare a gesturilor cotidiene prin mijloace discursiv-narative. În cazul lotului Noica-Pillat, al lotului „scriitorilor germani” și al „cercului literar” de la Baia Mare, strategia Securității a vizat construirea de „grupuri contrarevoluționare”, a căror vinovăție a fost încadrată legal în prevederile articolului 209 din Codul Penal. În acest fel, analiza propune schimbarea paradigmei clasice de înțelegere a represiunii prin demonstrarea faptului că aceste procese nu au fost procese-spectacol (*show trials*), ci acțiuni represive desfășurate în spatele ușilor închise, într-un cadru mai degrabă privat decât într-unul public¹. Procese-spectacol ar putea fi considerate acțiunile premeditate de „demascare” a personalităților din lumea artistică, cum a fost cazul Miliței Petrașcu și a lui Marius Nasta, care însă nu constituie obiectului studiului de față și nu se încadrează în tiparul de analiză dat. Procesele încadrate în articolul 209 au fost constructe ideologic ale *establishment*-ului comunist, în care „vinovăția” intelectualilor a fost construită de o autoritate care a citit anumite gesturi culturale într-o grilă de lectură ideologică, accentuând falia dintre realitatea faptelor și interpretarea „dușmănoasă” pe care regimul le-a conferit-o. Lotul „Noica-Pillat” a fost condamnat pe baza instrumentalizării de către Securitate a citirii, comentării și răspândirii lucrărilor lui Constantin Noica (*Povestiri din Hegel, Răspuns unui prieten îndepărtat, Anti-Goethe*), Dinu Pillat (*Așteptând ceasul de apoi*), Emil Cioran (*Ispita de a exista, Scrisoare unui prieten îndepărtat*) și Mircea Eliade (*Pădurea interzisă*, republicată și reintitulată *Noaptea de Sânziene*). Acesta a fost pista principală pentru condamnarea celor 23 de persoane cuprinse în „lotul intelectualilor” prin sentința nr. 24 din 1 martie 1960. Scriitorii germani au fost acuzați de scrierea și publicarea unor opere literare al căror conținut „estetic”, „apolitic” și cu „sens dublu” a fost portretizat ca subminator pentru cultura socialistă. Grupul a fost acuzat de purtarea unei „activități de subminare a regimului pe tărâm educativ”². Nu în ultimul rând, femeile participante la cercul literar de la Baia Mare au fost condamnate pentru promovarea naționalismului „șovin” maghiar.

¹ Accesul familiilor, rudelor sau cunoștințelor celor aflați în boxa acuzaților a fost interzis în cadrul acestor procese.

² A.C.N.S.A.S, Fond Informativ, dosar nr. 8999, vol. I, f. 5.

A doua ipoteză de cercetare susține ideea conform căreia condamnarea penală a grupurilor culturale ținea atât de logica internă de funcționare a aparatului Securității, cât și de dinamica câmpului cultural și politic în care *cercurile literare* funcționau și interacționau cu alți agenți instituționali. Din acest punct de vedere, tema se află la intersecția dintre spațiul public și spațiul privat, ceea ce determină extinderea motivațiilor care au avut drept punct final condamnarea penală. Printre aceste motivații se numără: ambițiile personale ale ofițerilor și informatorilor, dorința de ascensiune profesională, obligația îndeplinirii unei norme, delatarea voluntară sau obligată, încercarea de a ascunde episoadele compromițătoare din trecut (precum *legionarismul*), strategii de deculpabilizare în timpul anchetei ca parte a „dilemei prizonierului” sau chiar arbitrarul unei situații a cărei comprehensiune este cvasi-imposibilă prin sursele aflate la dispoziția cercetătorului. Situațiile arbitrare constau atât în motivația obscură, și deseori banală, a agenților poliției secrete de a include sau omite o persoană din componența viitorului lotului, cât și modalitatea de stabilire a ierarhiei interne a vinovăției indivizilor care alcătuiesc lotul. Dacă în cazul scriitorilor germani și a cercului literar maghiar ierarhia vinovăției era mai degrabă relativă, dată fiind numărul redus de persoane condamnate (cinci acuzați, în ambele cazuri), procesul lotului „Noica-Pillat” relevă cu o deosebită claritate metoda prin care Securitatea a fragmentat și a distribuit piramidal vinovăția colectivă în dreptul celor 23 de membri ai grupului. Ierarhia vinovăției a fost exprimată prin sentințele cuprinse între 25 de ani de muncă silnică și 7 ani închisoare corecțională în dreptul „liderilor” de lot – Constantin Noica și Constantin „Dinu” Pillat. Aceștia au fost urmași de persoanele de legătură, apoi de cele care discutaseră literatură de sertar în cadrul ședințelor literare și, nu în ultimul rând, de persoanele care au multiplicat și tradus lucrările interzise. Construirea vinovăției avea ca punct nodal creatorul de cultură, autoritatea intelectuală a grupului, iar persoanele care se ocupau de „logistica” culturală (traducere, multiplicare, transmiterea scrisorilor și manuscriselor prin poștă) deveneau elemente conexe acestuia.

Istoriografia existentă pe tema proceselor politice a abordat tematica represiunii fie într-o manieră descriptivă și expozitivă, fără a oferi de o analiză trans-disciplinară la nivelul relațiilor sociale, fie într-o manieră preponderent cantitativă, care a neglijat particularitățile și singularitățile cazurilor penale, cum a fost procesul lotului „cercului literar” de la Baia Mare, anterior necercetat. Ca urmare, lipsa cercetărilor calitative, de adâncime, pe această temă a deschis perspectiva abordării unui subiect prea puțin explorat anterior. La aceasta se adaugă motivația personală a alegerii subiectului, care vine în întâmpinarea interesului mai general pentru cercetarea a fenomenului represiunii și al regimul comunist.

Data fiind vastitatea informației documentare și complexitatea fenomenului represiunii comuniste, am considerat important demersul de a aprofunda calitativ modalitățile prin care sistemul socialist producea disciplinarea socială a cetățenilor. Acest lucru aduce nu atât un element de noutate absolută, cât oferă o completare și o nuanțare perspectivei deja consacrate a școlii de gândire „totalitare”, care plasează represiunea în termenii de control absolut exercitat de statul comunist asupra societății. În realitate, nivelurile culturale și cele politice nu comunicau doar în cadrul unei relații unidireționale de subordonare, de la centru la periferie, de la superior la inferior. Acestea comunicau în sens pluridirecțional și aveau capacitatea de a genera rezultate impredictibile. Disciplinarea socială era deseori un efect obținut ca *ricoșeu* instituțional, și nu întotdeauna ca *scop prestabilit*. Acest lucru se datorează unei interacțiuni pe verticală și pe orizontală între mai multe instituții și foruri decizionale, cât și în interiorul aceleiași instituții, precum Direcția Generală a Securității Poporului. În definitiv, motivația alegerii temei rezidă în încercarea de a extinde cercetarea istorică în ceea ce privește represiunea comunistă prin înțelegerea interacțiunilor dintre multiplele grupuri intelectuale, aflate în diferite poziții ierarhice, și poliția politică a regimului comunist, respectiv cum această relație s-a reflectat în dosarele informative, penale, de rețea sau SIE din cadrul arhivelor Securității, stabilind caracterul arbitrar al represiunii de la finalul anilor '50.

Din punct de vedere istoriografic, principalele lucrări de specialitate pe care le-am consultat și pe care le-am valorificat metodologic le-au aparținut lui Stelian Tănase³, Cristina Vățulescu⁴, Ioana-Zoia Ursu⁵, Corneliu Pintilescu⁶, Inna Kochetkova⁷. Contribuțiile cele mai importante pe subiectul represiunii intelectualității din timpul regimului comunist sunt

³ Stelian Tănase, *Anatomia mistificării 1944-1989*, Ediția I, Ed. Humanitas, București, 1997.

⁴ Cristina Vățulescu, *Cultură și poliție secretă în comunism*, Ed. Polirom, Iași, 2017.

⁵ Ioana-Zoia Ursu, „*Rugul Aprins*” de la mănăstirea Antim: istorie, memorie, discurs, teză de doctorat, coord. prof. univ. dr. Doru Radosav, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2020.

⁶ Corneliu Pintilescu, *Mecanisme judiciare ale represiunii politice în România (1948-1956): studiu de caz: Tribunalul Militar Cluj, 1948-1956*, Teză de doctorat, coord. prof. univ. dr. Gheorghe Cipăianu, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2010, ulterior editată și publicată ca *Justiția militară și represiune politică în România comunistă: (1948-1956). Studiu de caz: activitatea Tribunalului Militar Cluj*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012. Printre alte cercetări ale autorului în domeniul represiunii politice comuniste se numără și: Corneliu Pintilescu, *Procesul Biserica Neagră 1958*, Ed. Aldus, Kronstadt, 2008; Corneliu Pintilescu, „Literatură și vinovăție politică în cazul procesului scriitorilor germani (orașul Stalin/Brașov, 1959)”, în Ioan Popa, Mihaela Grancea (ed.), *Interferențe culturale în Sibiul secolelor XVIII-XX*, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2014.

⁷ Inna Kochetkova, *The Myth of the Russian Intelligentsia: Old Intellectuals in the New Russia*, Routledge, Londra și New York, 2015.

reprezentate de lucrările Mioarei Anton⁸, Dennis Deletant⁹, Gabriel Andreescu¹⁰ și Liliana Corobca¹¹, iar pentru înțelegerea mecanismului de funcționare al Securității au fost consultate și valorizate studiile lui Marius Oprea¹², Liviu Pleșa¹³, Anisescu Cristina¹⁴, Florian Banu și Liviu Țăranu¹⁵ și *Caietele CNSAS*, editate de Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității¹⁶. Lucrarea lui Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate* (2014) și a lui Stelian Tănase, *Elite și societate: guvernarea Gheorghiu-Dej: 1948-1965* (2006) au constituit principalele surse de specialitate pentru interpretarea contextul politic al anilor 1950. Stefano Bottoni a analizat raportul dintre autoritățile de la București și minoritatea maghiară, cu studii de caz pe represiunea din cadrul Regiunii Autonome Maghiare și pe cea a intelectualității maghiare în perioada ce a urmat revoluției maghiare din 1956¹⁷, ceea ce a facilitat înțelegerea statutului femeilor maghiare reunite în cenaclul literar de la Baia Mare, precum și motivațiile acestora de a se asocia într-o astfel de structură. În privința minorității germane din România, studiile lui Vasile Ciobanu¹⁸, Corneliu Pintilescu¹⁹ și Ottmar Trașcă²⁰, au edificat, printre altele statutul germanilor în secolul al XX-lea, cu accent pe interacțiunea diferitelor grupuri culturale, deseori antagonice, din interiorul comunității, precum și pe modalitățile prin care autoritățile române au încercat destructurarea, re-insertia și fidelizarea acestora în vederea orientării producției culturale pe linia regimului.

Metoda utilizată în cercetarea de față este una *calitativă*, având în vedere că abordările anterioare pe tema proceselor politice au fost preponderent cantitative și descriptive, prin culegeri de documente oficiale, mărturii orale și memorialistică. Prin metodă calitativă

⁸ Mioara Anton, *Cuvintele puterii. Literatură, intelectuali și ideologie în România comunistă*, Ed. Institutul European, Iași, 2015.

⁹ Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România: Gheorghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Ed. Polirom, Iași, 2001.

¹⁰ Gabriel Andreescu, *Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Ed. Polirom, Iași, 2013 și *Existența prin cultură: represiune, colaboraționism și rezistență intelectuală sub regimul comunist*, Ed. Polirom, Iași, 2015.

¹¹ Liliana Corobca, *Controlul cărții: cenzura literaturii în regimul comunist din România*, Cartea Românească, București, 2014.

¹² Marius Oprea, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității 1948-1964*, Ed. Polirom, Iași, 2008; *Banalitatea răului: o istorie a Securității în documente 1949-1989*, Ed. Polirom, Iași, 2002.

¹³ Liviu Pleșa, *Politica de cadre a Securității 1948-1989*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022.

¹⁴ Cristina Anisescu, *Arhivele Securității*, vol. I-III, Ed. Nemira, București, 2004-2008.

¹⁵ Florian Banu, Liviu Țăranu, *Securitatea 1948-1989. Monografie*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.

¹⁶ Arhiva Caietelor CNSAS este disponibilă la adresa: <http://www.cnsas.ro/caiete.html>.

¹⁷ Stefano Bottoni, *Moștenirea lui Stalin în România: Regiunea Autonomă Maghiară 1952-1960*, Ed. Humanitas, București, 2021 și *Transilvania roșie: comunismul român și problema națională 1944-1965*, Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților: Kriterion, Cluj-Napoca, 2010.

¹⁸ Vasile Ciobanu, *Germanii din România în anii 1918-1919*, Ed. Honterus, Sibiu, 2013.

¹⁹ Corneliu Pintilescu (ed.), *In honorem Vasile Ciobanu: studii privind minoritatea germană din România în secolul XX*, Ed. Honterus, Sibiu și *Procesul Biserica Neagră 1958*, Ed. Aldus, Kronstadt, 2008.

²⁰ Ottmar Trașcă, *Un veac frământat: germanii din România după 1918*, Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2018.

înțelegem o analiză cât mai detaliată a acțiunilor și atitudinilor culturale și sociale ale intelectualilor vizati, în paralel cu felul în care Securitatea le-a construit narativ imaginea de „dușmani ai poporului”. Cercetarea implică o puternică înclinație către metoda *biografică*, care caută să reproducă cât mai fidel parcursul intelectualilor condamnați, precum și o imagine cât mai apropiată de realitatea experiențelor trăite, dincolo de varianta denaturantă a discursului poliției secrete. O metodă de cercetare a surselor primare utilizată în argumentație este *metoda analizei de discurs* sau *teoria narațiunilor (narrative studies)*. Teza de față preia și dezvoltă perspective metodologice care provin din sfera revizionismului și post-revizionismului istoric și care se află la intersecția dintre analiza discursului politic, a identității de grup, a registrelor interpretative și a narațiunilor auto-referențiale. Construcția identității și implicit a narațiunii referențiale se realizează prin discurs și rezultă din interacțiunea complexă a narațiunii *endogene* (cum se auto-definesc intelectualii) și a narațiunii *exogene* (cum sunt definiți din exterior, de către regimul politic și Securitate). Analiza de discurs permite cercetătorului să deconstruiască straturile narrative suprapuse (*multi-layered narratives*) autoatribuite sau atribuite din exterior pentru a înțelege individualitatea condamnatului în ansamblul lumii culturale și sociale în care se manifesta.

O abordare mai accesibilă și totodată mai cuprinzătoare din punct de vedere interdisciplinar vine din sfera istoriei, sociologiei și a relației dintre câmpul cultural și câmpul politic. Am aplicat studiilor de caz teoria „câmpurilor” (*the field theory*), definită și perfecționată de sociologul francez Pierre Bourdieu. Câmpul era alcătuit din ariile de producție, circulație, apropiere și schimb de bunuri, servicii, cunoaștere sau statut, precum și din pozițiile competitive deținute de agenți în încercarea lor de a acumula, negocia și monopoliza diferite tipuri de resurse de putere, denumite *capitaluri*. Agentul dominator, și anume Biroul Politic al P.M.R., Securitatea și Procuratura, a deținut puterea politică de a crea un grup și de a îl consacra (juridic) în realitate. Ca urmare, puterea performativă a verbalizării (*performative power of naming*) a adus într-o formă instituționalizată un grup ce anterior era de fapt o asociere juxtapusă între indivizi. În comunism, deținătorii puterii erau singurii care validau și autorizau pretenția la competență și la autoritate științifică, dictând mersul culturii prin presiuni politice (un exemplu sunt ședințele din cadrul Uniunii Scriitorilor). Ca urmare, împărtășim ideea cercetătoarei Katherine Verdery că „valorile culturale și de cunoaștere joacă un rol central în menținerea și transformarea ordinilor sociale și că apărarea uneia sau alteia dintre valori participă la aceasta”, fapt pentru care „cultura și activitatea intelectuală sunt *inerent* politice

(nu *fundamentate* pe politică, ci *împletite* cu ea)²¹. În „câmpul puterii”, conducerea politică și Securitatea au dorit să mențină controlul total al tuturor formelor de capital (economic, cultural, social și simbolic), reprimând rețelele sociale care anterior le deținuseră prin funcțiile și rolurile pe care le avea în societate. Printre acestea se numărau intelectualii, preoții, elitele politice, industriașii, partidele politice, casa regală și alte structuri sociale.

În vederea elaborării tezei de doctorat am cercetat fondurile arhivistice din cadrul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.). Fondurile arhivistice cu caracter inedit care au stat la baza documentării au fost fondul Penal, Informativ, Documentar, de Rețea și SIE. La acestea se adaugă documentele de arhivă din cadrul fondului personal „Eginald Schlattner”, care se află în gestiunea Academiei Evanghelice Transilvania din Sibiu. Un rol semnificativ l-au avut sursele editate, precum volumele de documente, mărturiile orale și scrise compilate de cercetători sau articolele din periodicele epocii. Cea de-a doua categorie de surse este reprezentată de memoriile de detenție, jurnalele, interviurile și mărturiile persoanelor condamnate, ale cunoscuților sau ale membrilor familiilor acestora. Deoarece documentele de arhivă reflectă o versiune distorsionată a realității sociale, acestea au fost analizate în directă legătură cu memoriile victimelor pentru a stabili cauzalitatea, cursul și consecințele represiunii politice. Documentația care a stat la baza analizei rețelelor sociale este alcătuită din note de urmărire informativă, rapoarte informative, sinteze, planuri de măsuri, note de comunicare între direcțiile regionale ale Securității, mandate de arestare, procese-verbale de interogatoriu, procese-verbale de percheziție, note ale informatorilor de celulă, fișe medicale și documentele oficial ale proceselor politice. Coroborate cu surse secundare, aceste documente inedite au permis, în parte, reconstituirea profilului victimei prinse în siajul represiunii, însă cu un grad ridicat de subiectivitate. Valoarea documentară a acestor mărturii instituționale rămâne redusă, întrucât reflecta poziția oficială, și implicit perspectiva instituției Securității cu privire la persoanele a căror libertate și drepturi au fost încălcate. Ca urmare, provocarea demersului științific a constat și în reconstruirea biografiilor victimelor folosind aspectele *omise* în documentele Securității. În această direcție, sursele primare transmit mesaje ideologice dincolo de textualitatea documentului, ceea ce indică o *meta-textualitate* ca reflexie a relației dintre definiție, informație și adevăr istoric. Metodele legate de înțelegerea omisiunilor și a tăcerilor din arhivele Securității sunt legate de abordarea istoriografică

²¹ Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, Ed. Humanitas, București, 1994, p. 40.

revizionistă²² și post-revizionistă²³ asupra regimurilor totalitare, care depășesc analiza regimului comunist drept o structură monolitică și propun înțelegerea acestuia ca un sistem centralizat cu defecte de comunicare în transmiterea informațiilor și a instrucțiunilor instituționale de sus în jos²⁴.

Lucrarea este alcătuită dintr-o parte introductivă, urmată de cinci capitole, concluzii, bibliografie și anexe. Primul capitol are ca scop introducerea temei de cercetare în contextul represiunii de la finalul anilor '50 din România comunistă prin evidențierea cadrului politic al epocii, prin analiza statutului intelectualilor în cadrul regimului, prin reliefaarea activității și funcționării Securității la nivel social și prin trasarea cadrului juridic general al proceselor în cauză.

Al doilea capitol își propune să trateze cele trei procese-model dintr-o perspectivă comparativă pentru a reliefa atât asemănările, cât și diferențele dintre acestea, și pentru a oferi un instrument social și istoric de analiză în ceea ce privește încadrarea unor grupări culturale în categoria *cenaclului literar*. Acest capitol scoate în evidență caracterul reproductiv al politicilor represive ale regimului comunist prin folosirea de către Securitate, pe de-o parte, a unor tipare de strategii ale muncii operative, iar pe de altă parte a unor strategii spontane, chiar improvizate din mers în funcție de evoluțiile anchetei.

Al treilea capitol tratează formarea lotului „Noica-Pillat” din punct de vedere cultural, politic și juridic. Capitolul se împarte în mai multe subcapitole care analizează atât formarea micro-grupurilor, cât și includerea persoanelor individuale în viitorul lot politic. Metoda de analiză folosită în acest capitol a fost cea *biografică*, prin alcătuirea unei galerii de portrete a căror destin se întrepătrunde pe alocuri, dar a căror evoluții au fost tratate individual și, pe cât posibil, diferențiat.

Al patrulea capitol abordează dinamica internă a grupurilor culturale germane, cu accent pe activitatea scriitorilor din Sibiu și Brașov și pe modalitățile prin care Securitatea a realizat decupajul penal al celor cinci intelectuali dintr-o rețea socială vastă. Metoda de analiză utilizată în cazul „scriitorilor germani” se distinge de cea a lotului „Noica-Pillat” prin realizarea unei demonstrații concentrate, unde evoluțiile individuale au fost incluse într-o dinamică socială colectivă, mai generală, fără a insista pe aspecte biografice detaliate.

²² Sheila Fitzpatrick, *The Cultural Front. Power and culture in revolutionary Russia*, Cornell University Press, Ithaca-Londra, 1992.

²³ Jochen Hellbeck, *Revolution on my mind. Writing a diary under Stalin*, Harvard University Press, Cambridge, 2009.

²⁴ Ioana Macrea-Toma, „The Archive as a Blueprint: Information in Mass Dictatorship”, în Paul Corner, Jie-Hyun Lim (ed.), *The Palgrave Handbook of Mass Dictatorship*, Palgrave Macmillan, Londra, 2016, p. 152.

Al cincilea capitol analizează procesul „cercului literar” de la Baia Mare format din femei de naționalitate maghiară care au fost acuzate de crearea unui cenaclu literar ilegal în care răspândeau preținse idei naționaliste. Cele trei capitole care conțin studii de caz au fost realizate conform unui tipar metodologic comun, prin analiza felului în care Securitatea a urmărit informativ, a arestat, a anchetat și a condamnat persoanele vizate. Pe lângă aceste aspecte, la finalul fiecărui studiu de caz, demonstrația a detaliat felul în care a fost construită condamnarea penală de grup și cum relațiile interumane au fost instrumentalizate politic.

Bibliografie

Surse primare

Surse arhivistice:

1. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S):
 - Fond Informativ, dosar nr. 3718, vol. I, II, III, IV, V, VI; dosar nr. 209492, vol. II; dosar nr. 209489, vol. I-IV; dosar nr. 205, vol. I-III; nr. dosar 8999, vol. I-XIV; nr. dosar 1287, vol. II; dosar nr. 018554; dosar nr. 259286; dosar nr. 6096; dosar nr. 554683; dosar nr. 960524, vol. I-III; dosar nr. 960525; dosar nr. 968224; dosar nr. 203607, dosar nr. 375439; dosar nr. 195837, vol. I-II; dosar nr. 421001, vol. I.
 - Fond Documentar, dosar nr. 13914; dosar nr. 11712.
 - Fond SIE, dosar nr. 4862, vol. I, II; dosar nr. 41; dosar nr. 7346.
 - Fond Penal, nr. dosar 647, vol. I, II; dosar nr. 331, vol. I-IV; dosar nr. 647, vol. I-IX; dosar nr. 058650, vol. I-II; dosar nr. 050218, vol. I-VI; dosar nr. 336, vol. I-IV.
 - Fond MFR, nr. dosar 6943.
 - Fond Rețea, nr. dosar 41665, dosar nr. 030352, dosar nr. 059256.
 - Fond MFI, nr. dosar 68000.
2. Arhiva personală Eginald Schlattner, Academia Evanghelică Transilvania, Sibiu.

Periodice:

1. *Klingsor*, 1934
2. *Nouvelle Revue Française*, nr. 56, 1957.
3. *Neuer Weg*, 27 februarie 1959
4. *Neue Literatur*
5. *Volkszeitung*
6. *Kronstadter Zeitung*
7. *Wolkund Kultur*
8. *Scânteia*
9. *Contemporanul*

Cărți și articole:

1. Aichelburg, Wolf, *Am Abgrund aller Fernen : sechs rumänische Lyriker des 20. Jahrhunderts*, Südostdeutsches Kulturwerk, München, 1995.

2. Aichelburg, Wolf, *Die Ratten von Hameln: Geschichten*, Ed. ESPLA, București, 1958.
3. Bergel, Hans, *Dans în lanțuri*, Ed. Arania, Brașov, 1994.
4. Bergel, Hans, *Die Strasse der Verwegenen : Erzählungen*, Jugendverlag, București, 1957.
5. Bergel, Hans, *Fürst und Lautenschläger* („Prințul și bardul”), Editura Tineretului, București, 1956.
6. Birkner, Andreas, *Aurikeln*, ESPLA, București, 1957.
7. Cioran, Emil, *Ispita de a exista*, Ed. Humanitas, București, 2018.
8. Eliade, Mircea, *Noaptea de sânzienă*, vol. I-II, Ed. Litera Internațional, București, 2010.
9. Negoïtescu, Ion, Radu Stanca, *Un roman epistolar*, ediție îngrijită de Ioan Cristescu și Ion Vârtic, Ed. Muzeul Literaturii Române, București, 2021.
10. Noica, Constantin, *Despărțirea de Goethe*, Ed. Humanitas, București, 2000.
11. Noica, Constantin, *Povestiri despre om*, Ed. Humanitas, București, 2019.
12. Noica, Constantin, „Răspuns unui prieten îndepărtat”, în *Nouvelle Revue Française*, nr. 56, 1957.
13. Noica, Constantin, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, Ed. Humanitas, București, 1990.
14. Pasternak, Boris Leonidovič, *Doctor Jivago*, Ed. Polirom, Iași, 2013.
15. Pillat, Dinu, *Așteptând ceasul de apoi*, Ed. Humanitas, București, 2010.
16. Scherg, Georg, *Da keiner Herr und keiner Knecht*, ESPLA, București, 1957.
17. Scherg, Georg, *Die Axt im Haus : zwei Erzählungen; Das offene Haus*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
18. Scherg, Georg, *Giordano Bruno*, ESPLA, București, 1954.
19. Scherg, Georg, *Ovid*, ESPLA, București, 1955.
20. Schlattner, Eginald, *Cocoșul decapitat*, Ed. Humanitas, București, 2001.
21. Schlattner, Eginald, *Mănușile roșii*, Ed. Humanitas, București, 2005.
22. Sergiu, Al-George, *Corespondența Sergiu Al-George: (1922-1981)*, Biblioteca Pedagogică Națională „I. C. Petrescu”, București, 1999.
23. Wittstock, Erwin, *Prieteni*, Editura Tineretului, București, 1958.
24. Wittstock, Erwin, *Salba miresei și alte povestiri*, Editura pentru Literatură, București, 1963.

Colecții de documente

25. Giugariu, Mihai (coord.), *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, S. Lăzărescu și alții*, Ed. Vremea, București, 2010.
26. Șiperco, Andrei, *Confesiunile elitei comuniste. România 1944-1965*, Institutul Național pentru Studierea Totalitarismului, București, 2015-2018.
27. Tănase, Stelian, *Anatomia mistificării 1944-1989*, Ediția I, Ed. Humanitas, București, 1997 și ediția a II-a, 2009.
28. Tănase, Stelian, *Cioran și Securitatea*, Ed. Cuantic, București, 2023.

Articole în reviste de specialitate

29. Adom, Dickson (ed.), „Constructivism Philosophical Paradigm: Implications for Research, Teaching and Learning”, în *International Journal of Humanities and Social Sciences*, vol. 4, nr. 10, octombrie 2016, pp. 1-9.
30. Bădescu, Valentin-Stelian, Liviu Done, „Unele considerații privind dreptul penal românesc în perioada regimului comunist”, în *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica*, vol. 8, nr. 2, 2019, pp. 287-348.
31. Bergman, Jay, „Soviet Dissidents on the Russian Intelligentsia, 1956-1985: The Search for a Usable Past”, în *The Russian Review*, vol. 51, nr.1, ianuarie 1992, pp. 16-35.
32. Borgatti, Stephen P., „Centrality and Network Flow”, în *Social Networks*, nr. 27, 2005, pp. 215-239.
33. Burt, Ronald S., „Social Contagion and Innovation: Cohesion versus Structural Equivalence”, în *American Journal of Sociology*, vol. 92, nr. 6, 1987, pp. 1287-1335.
34. Dălălău, Andrei, „Cultural Surveillance in Communist Romania in the 1950s and 1960s. Repression, Re-Education, and Reinsertion. The Case of Constantin Noica”, în *Acta Musei Napocensis*, vol. 52, nr. 2, Cluj-Napoca, ianuarie 2022, pp. 223-239.
35. Dălălău, Andrei, „From Culture to Politics. The Fascist Radicalization of the Young Generation in Interwar Romania”, în Dragan Bakić, Dušan Fundić, Rastko Lompar (ed.), *Right-Wing Politics in Interwar Southeastern Europe: Between Conservatism and Fascism*, Institute for Balkan Studies, Belgrad, 2024, pp. 199-222.

36. Dălălău, Andrei, „Gen, cultură și represiune în România comunistă: cercurile literare feminine sub supravegherea Securității”, în *Polis. Revistă de științe politice*, vol. XI, nr. 3 (41), Iași, iunie-august 2023, pp. 189-200.
37. Dălălău, Andrei, „Marietta Sadova: Fascist Identities and Political Compromise in Communist Romania”, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai Historia*, vol. 67, nr. 1, iunie 2022, pp. 157-178.
38. Dălălău, Andrei, „Partidul Comunist și intelectualitatea. Lupta pentru legitimare și inventarea dușmanului. Studiu de caz: Procesul Noica-Pillat”, în Dalia Báthory, Ștefan Bosomitu, Luciana Jinga (coord.), *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului Românesc (Construcții și deconstrucții de-a lungul unui secol. Istoriile partidului comunist)*, vol. XVI, Polirom, Iași, 2021, pp. 145-172.
39. Demetriade, Mihai, Silviu Moldovan, „Ion Mitucă, de la rezistență la disidență” în *Caietele CNSAS*, Ed. CNSAS, anul I, nr. 2, București, 2008, pp. 75-148.
40. Derrida, Jacques, „Archive Fever: A Freudian Impression”, în *Diacritics*, vol. 25, nr. 2, 1995, pp. 9-63.
41. Falk, Barbara, „Resistance and Dissent in Central and Eastern Europe. An Emerging Historiography”, în *East European Politics and Societies*, vol. 25, No. 2, 2011, pp. 318-360.
42. Gheț, Monica, „Moments in the Destiny of Romanian Culture in Communism – Theater and Film”, în *Philobiblon: Transylvanian Journal of Multidisciplinary Research in Humanities*, vol. 8-9, Cluj-Napoca, 2003, pp. 312-327.
43. Granovetter, Mark S., „The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited”, în *Sociological Theory*, vol. 1, 1983, pp. 201-233.
44. Hollander, Jocelyn A., Rachel L. Einwohmer, „Conceptualizing Resistance”, în *Sociological Forum*, vol. 19, nr. 4, 2004, pp. 533-554.
45. Iacob, Viviana, „Scenes of Cold War Diplomacy: Romania and the International Theatre Institute, 1956-1969”, în *East Central Europe*, vol. 45, nr. 2-3, 2018.
46. Jaques, Elliott, „On the dynamics of social structure”, în *Human Relations*, nr. 6 (1), SAGE Social Science Collection, Samuels, pp. 3-24.
47. Kempny, Marian, „Between Politics and Culture. Is a Convergence between the East-European Intelligentsia and Western Intellectuals Possible?”, în *Polish Sociological Review*, Polish Sociological Association, nr. 116, 1996, pp. 297-305.
48. Laza, Laura Gabriela, „Relațiile cu Securitatea a doi dintre acuzații din procesul scriitorilor germani de la Brașov. Dosarele de rețea ale lui Wolf von Aichelburg și

- Georg Scherg”, în *Caietele CNSAS*, Editura Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, anul IV, nr. 1-2 (7-8), 2011, pp. 221-238.
49. Lesenciuc, Adrian, „Lumea largă de acasă sau Despre nevoia de a-l recupera pe Hans Bergel”, în Gheorghe Mușat, *Arcada germano-română: scriitorul Hans Bergel*, Ed. Ecoul Transilvan, Cluj-Napoca, 2020.
 50. Lindenberg, S., „The Sociology of Groups” în *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Ediția a II-a, vol. 10, Elsevier, Oxford, 2015, pp. 434-440.
 51. Nistea, Cornel, „Și monștrii au ceva sensibil de om în ei. Interviu cu scriitorul german de origine română Hans Bergel”, în *Discobolul*, iulie-septembrie 2004.
 52. Nistor, Viorel, „Rezistența prin cultură în spațiul românesc postbelic”, în *Studia UBB Ephemerides*, nr. 2, 2009, pp. 113-124.
 53. Pop, Vasile, „Justiția ca armă politică: 1944-1960”, în *Revista română*, an 15, nr. 11, noiembrie 2009, pp. 9-11.
 54. Preda, Caterina, „The Aesthetic Surveillance of Performance Art by the Romanian Securitate in the 1970s and 1980s”, în *Third Text*, vol. 35, nr. 3, Routledge, 2021, pp. 355-372.
 55. Roske, Octavian, „Accente în strategia colectivizării. Articolul 209 Cod penal”, în *Arhivele Totalitarismului* nr. 1-2, 1994, pp. 277-312.
 56. Sălcudean, Nicoleta, „Rezistență prin cultură sau cultură tolerată?”, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”*, Academia Română, vol. XIX, Târgu-Mureș, 2016, pp. 178-186.
 57. Sik, Endre, „Network capital in capitalist, communist and post-communist societies”, în *International Contributions to Labour Studies*, vol. 4, 1994, pp. 73-93.
 58. Stapeleton, Julia, „Cultural conservatism and the public intellectuals in Britain”, în *The European Legacy*, vol. V, nr. 6, pp. 815-828.
 59. Tismăneanu, Vladimir, Cristian Vasile, „Turneul Teatrului Național la Paris din 1956: Secția de Relații Externe, exilul și raporturile culturale româno-franceze”, în *Studii și materiale de istorie contemporană*, vol. 8, 2009, pp. 193-206.
 60. Vasile, Cristian, „Communist Romania’s Cultural Cold War: 1947-1960”, în *Revista Arhivelor*, vol. 86, nr. 2, 2009, pp. 134-150.
 61. Vasile, Cristian, „The Impact of the 1956 Hungarian Revolution on Institutional Censorship in Communist Romania”, în *Caietele Echinoc: Subversions and*

Censorship: the Relationship between the Writer and Power during the Century of Dictatorship, vol. 39, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, pp. 91-104.

Volume colective și studii în volume colective

62. Ágoston, Olti (ed.), *Minoritatea maghiară în perioada comunistă*, Ed. Kriterion, Cluj-Napoca, 2009.
63. Anton, Mioara, Bogdan Crețu, Daniel Șandru (coord.), *Cuvintele puterii. Literatură, intelectuali și ideologie în România comunistă*, Ed. Institutul European, Iași, 2015.
64. Apor, Balázs, Péter Apor, Sándor Horváth (ed.), *The Handbook of COURAGE: Cultural Opposition and Its Heritage in Eastern Europe*, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences, Budapest, 2018.
65. Bandi, Andras, Andreea Dumitru, Florian Gassner (ed.), *Pământul a crescut. Volum jubiliar pentru Eginald Schlattner*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2023.
66. Banu, Florian, „Metode de intruziune a Securității în viața privată: rețeaua informativă, cenzura corespondenței, interceptarea convorbirilor (1948-1968)”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Stat și viață privată în regimurile comuniste*, Ed. Polirom, Iași, 2009, pp. 180-194.
67. Bălan, Floarea, Ion Bălan, „1968 – momentul adevărului sau mistificare?”, în R. Rusan (coord.), *Anii 1961-1972. Țările Europei de Est*, Fundația Academia Civică, București, 2001.
68. Bergel, Hans, „Procesul scriitorilor germani din România din anul 1959. Perversitățile persistă și în ziua de azi” în Romulus Rusan (ed.), *Analele Sighet 8. Anii 1954-1960: fluxurile și refluxurile stalinismului*, Fundația Academia Civică, București, 2000, pp. 360-361.
69. Blandiana, Ana (coord.), *Hans Bergel: nevoia imperioasă de a scrie*, Ed. Eikon, București, 2020.
70. Boca, Ioana, „1956 în România”, în Vladimir Tismăneanu, Doina Jela (coord.), *Ungaria 1956: revolta minților și sfârșitul mitului comunist*, Ed. Curtea Veche, București, 2006, pp. 169-195.
71. Bottoni, Stefano, „Integration, collaboration, resistance. The Hungarian minority in Transylvania and the Romanian State Security”, în Joachim von Puttkamer, Stefan Sienerth, Ulrich A. Wien (ed.), *Die Securitate in Siebenbürgen*, Böhlau Verlag, Köln, 2014, pp. 189-213.

72. Budeancă, Cosmin, Florentin Olteanu (coord.), *Stat și viață privată în regimurile comuniste*, Ed. Polirom, Iași, 2009.
73. Budeancă, Cosmin, Ruxandra Ivan (ed.), *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România*, vol. IV, Ed. Polirom, Iași, 2009.
74. Cătănuș, Dan, Mioara Anton, Ana-Maria Cătănuș (coord.), *Intelectuali români în arhivele comunismului*, Ed. Nemira, București, 2006.
75. Chamberlayne, Prue, Joanna Bornat, Tom Wengraf (ed.), *The Turn to Biographical Methods in Social Science*, Routledge, Londra, New York, 2000.
76. Ciobanu, Monica, Mihaela Șerban (coord.), *Law, History and Justice in Romania*, număr special *Journal of Romanian Studies*, Ibidem Verlag, vol. II, nr. 2, Stuttgart, 2020.
77. Cioflâncă, Adrian, Luciana M. Jinga (coord.), *Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc: Represiune și control social în România comunistă*, Ed. Polirom, 2011.
78. Crăcană, Iuliu, *Stalinizarea și destalinizarea justiției în România comunistă* în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Stalinizare și destalinizare. Evoluții instituționale și impact social*, Ed. Polirom, Iași, 2014.
79. Csejka, Gerhardt, Stefan Sienerth (ed.), *Vexierspiegel Securitate: rumäniendeutsche Autoren im Visier des kommunistischen Geheimdienstes*, Ed. Friedrich Pustet, Regensburg, 2015.
80. Dobre, Claudia-Florina, „Identități feminine alternative în comunism și postcomunism. Deținutele politice” în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (ed.), *Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism*, Ed. Polirom, Iași, 2015.
81. Dumitru, Ion, „Modest omagiu pentru omul, scriitorul, eseistul, jurnalistul și editorul Hans Bergel la 90 de ani” în Ana Blandiana (coord.), *Hans Bergel: nevoia imperioasă de a scrie*, Ed. Eikon, București, 2020, pp. 94-110.
82. Fox, Michael David, „Intellectuals and Communism”, în Silvio Pons, Stephen A. Smith (ed.), *World Revolution and Socialism in One Country 1917-1941*, vol. I, Cambridge University Press, Cambridge, 2017, pp. 526-550.
83. Gella, Aleksander (ed.), *The Intelligentsia and the Intellectuals: Theory, Method and Case study*, Sage Publications, Beverly Hills, California, 1976.
84. Glajar, Valentina, „You’ll Never Make a Spy out of Me! - The File Story of Fink Susanne” în Valentina Glajar, Alison Lewis, Corina L. Petrescu (ed.), *Secret Police*

- Files from the Eastern Bloc: Between Surveillance and Life Writing*, Rochester NY: Camden House, 2016, pp. 56-83.
85. Glajar, Valentina, Alison Lewis, Corina L. (coord.), *Cold War Spy Stories From Eastern Europe*, University of Nebraska Press, Potomac Books, Lincoln, 2019.
86. Kühner-Wielach, Florian, Michaela Nowotnick (ed.), *Aus den Giftschränken des Kommunismus Methodische Fragen zum Umgang mit Überwachungsakten in Zentral- und Südosteuropa*, Ed. Friedrich Pustet, Regensburg, 2018.
87. Lavric, Sorin, „Un Hegel pe înțelesul oamenilor”, în Constantin Noica, *Povestiri despre om*, Ed. Humanitas, București, 2019.
88. Lazok, Klara, „Cartea tipărită și cenzura în România anilor 1950-1960”, în Olti Ágoston (ed.), *Minoritatea maghiară în perioada comunistă*, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale: Kriterion, Cluj-Napoca, 2009, pp. 405-440.
89. Malia, Martin, „What is the intelligentsia?”, în R. Pipes (ed.), *The Russian intelligentsia*, Columbia University Press, New York, 1961, pp. 1-18.
90. Mareș, Clara (coord.), *Intelectualii și regimul comunist. Istoria unei relații*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, vol. IV, Ed. Polirom, Iași, 2009.
91. Mareș, Clara, Silviu B. Moldovan, Theodor Paleologu (coord.), *Nicu Steinhardt în dosarele Securității: 1959-1989*, Ed. Nemira, București, 2005.
92. Marshall, Harriette, Bianca Raabe, „Political discourse: talking about nationalization and privatisation”, în E. Burman and I. Parker (ed.), *Discourse analytic research: repertoires and readings of texts in action*, Routledge, London, 1993, pp. 35-51.
93. Mitchievici, Angelo, „Realismul Socialist și Critica Decadenței: Biopolitici Totalitare”, în Daniel Cîțirigă (coord.), *Intelectualii Politicii și Politica Intelectualilor*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, pp. 156-170.
94. Monge, Peter R. și Noshir S. Contractor, „Emergence of Communication Networks”, în F.M. Jablin și L.L. Putnam (eds.), *The New Handbook of Organizational Communication. Advances in Theory, Research, and Methods*, Sage Publications Inc., Londra, 2001, pp. 440-502.
95. Motzan, Peter, Stefan Sienerth (ed.), *Worte als Gefahr und Gefährdung: fünf deutsche Schriftsteller vor Gericht: (15. September 1959 - Kronstadt Rumänien):*

- Zusammenhänge und Hintergründe: Selbstzeugnisse und Dokumente*, Ed. Südostdeutsches Kulturwerk, München, 1993.
96. Nastasă, Lucian, Dragoș Sdrobiș (ed.), *Politici culturale și modele intelectuale în România*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2013.
 97. Nazare, Daniel, Ruxandra Nazare, Bogdan Florin Popovici (ed.), *In honorem Gernot Nussbacher*, Ed. Foton, Brașov, 2004.
 98. Neubauer, John, „Conflict and Cooperation between the Romanian, Hungarian, and Saxon Literary Elites in Transylvania, 1850-1945”, în Victor Karady, Borbala Zsuzsanna Torok, *Cultural Dimensions of Elite Formation in Transylvania (1770-1950)*, EDRC Foundation, Cluj-Napoca, 2008, pp. 159-185.
 99. Petrescu, Corina L., „Of Sources and Files: The Making of the Securitate Target Ana Novac”, în Valentina Glajar, Alison Lewis, Corina L. Petrescu (ed.), *Cold War Spy Stories From Eastern Europe*, University of Nebraska Press, Lincoln, 2019, pp. 137-160.
 100. Petrescu, Cristina, „Romania”, în Detlef Pollack, Jan Wielgoch (ed.), *Dissent and Opposition in Communist Eastern Europe. Origins of Civil Society and Democratic Transition*, Ashgate Publishing Company, Marea Britanie și SUA, 2004, pp. 141-161.
 101. Pintilescu, Corneliu, „Construcția discursivă a vinovăției politice: o analiză comparată a trei procese politice implicând membri ai minorității germane din România (1958-1962)”, în Corneliu Pintilescu (ed.), *In honorem Vasile Ciobanu: Studii privind minoritatea germană din România în secolul XX*, Editura Honterus, Sibiu, 2017, pp. 303-324.
 102. Pintilescu, Corneliu, „Literatură și vinovăție politică în cazul procesului scriitorilor germani (orașul Stalin/Brașov, 1959)”, în Ioan Popa, Mihaela Grancea (ed.), *Interferențe culturale în Sibiul secolelor XVIII-XX*, Ed. Astra Museum, Sibiu, 2014, pp. 187-206.
 103. Pintilescu, Corneliu, „Reprimarea preventivă de către regimul comunist din România a mediilor intelectuale săsești după 1956. Studiu de caz: Procesul Biserica Neagră (1958)”, în Rudolf Graf, Gabriella-Nora Tar (coord.), *Studia Germanica Napocensia*, nr. 5, 2018, pp. 47-60.
 104. Pintilescu, Corneliu, „The Production of the Securitate’s Truth”, în Florian Kühner-Wielach, Michaela Nowotnick (coord.), *Aus den Giftschränken des*

- Kommunismus Methodische Fragen zum Umgang mit Überwachungsakten in Zentral- und Südosteuropa*, Ed. Friedrich Pustet, Regensburg, 2018, pp. 125-148.
105. Pipes, Richard (ed.), *The Russian Intelligentsia*, Columbia University Press, New York, 1961.
106. Popa, Ioan, Mihaela Grancea (coord.), *Interferențe culturale în Sibiul secolelor XVIII-XX*, Astra Museum, Sibiu, 2014.
107. Roman, Cristina, „Organizarea procesului lui Lucrețiu Pătrășcanu în contextul creat după moartea lui Stalin”, în Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coord.), *Stalinizare și destalinizare. Evoluții instituționale și impact social*, Ed. Polirom, Iași, 2014, pp. 128-139.
108. Satkauskyste, Dalia, „The Role of Aesopian Language in the Literary Field”, în A. Jurgutiene, D. Satkauskyste (Ed), *The Literary Field under Communist Rule*, Academic Studies Press, Boston, 2018, pp. 18-36.
109. Sienerth, Stefan (ed.), „*Immer die Angst im Nacken, meine Erinnerung könnte versagen*”: *Interviews mit deutschen Schriftstellern und Literaturwissenschaftlern aus Südosteuropa*, Ed. Friedrich Pustet, Regensburg, 2015.
110. Sienerth, Stefan, „Activitatea de mediere interculturală sub semnul a două dictaturi. Date noi referitoare la biografia și opera lui Harald Krasser”, în Corneliu Pintilescu (ed.), *In honorem Vasile Ciobanu: Studii privind minoritatea germană din România în secolul XX*, Honterus Verlag, Sibiu, 2017, pp. 325-358.
111. Sienerth, Stefan, „In den Fängen der Geheimdienste. Ein Beitrag zur Biografie des Historikers Carl Göllner”, în Rudolf Gräf, Gerald Volkmer (ed.), *Zwischen Tauwettersozialismus und Neostalinismus. Deutsche und andere Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1953-1964*, IKGS Verlag, München, 2011, pp. 157-206.
112. Șandru, Daniel, „Puterea cuvintelor: despre relația intelectualilor cu ideologia, de la comunism la postcomunism”, în Mioara Anton, Bogdan Crețu, Daniel Șandru (coord.), *Cuvintele puterii: literatură, intelectuali și ideologie în România comunistă*, Ed. Institutul European, Iași, 2015.
113. Tismăneanu, Vladimir, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile (coord.), *Raport Final al Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România*, Ed. Humanitas, București, 2007.

114. Toma-Macrea, Ioana, „The Archive as a Blueprint: Information in Mass Dictatorship”, în Paul Corner, Jie-Hyun Lim (ed.), *The Palgrave Handbook of Mass Dictatorship*, Palgrave Macmillan, Londra, 2016, pp. 141-156.
115. Țărău, Virgiliu, Anisescu Cristina, Denisa Bodeanu et alii (ed.), *Învățând istoria prin experiențele trecutului. Cetățeni obișnuiți supravegheați de Securitate în anii 70-80*, Ed. CNSAS, București, 2009.
116. Vasile, Cristian, „PMR și domesticirea tinerilor scriitori la sfârșitul anului 1956”, în Vladimir Tismăneanu, Doina Jela (coord.), *Ungaria 1956: revolta minților și sfârșitul mitului comunist*, Ed. Curtea Veche, București, 2006, pp. 222-229.
117. Vasilescu, Constantin, Clara Mareș, Florin S. Soare, Alin Mureșan, Constantin Petre (ed.), *Morfologia (ne)vinovăției. Alfabetul detenției feminine în comunism*, Ed. Litera, București, 2023.
118. Wittstock, Joachim, „Aus der Vorgeschichte des Prozesses gegen fünf rumäniendeutsche Schriftsteller”, în Rudolf Gräf, Gerald Volkmer (ed.), *Zwischen Tauwettersozialismus und Neostalinismus. Deutsche und andere Minderheiten in Ostmittel- und Südosteuropa 1953-1964*, IKGS Verlag, München, 2011.

Lucrări de specialitate

119. Agopian, Ștefan, *Scriitor în comunism*, Polirom, Iași, 2013.
120. Aioanei, Constantin, *Cartea Albă a Securității: istorii literare și artistice*, Presa Românească, București, 1996.
121. Albu, Mihai, *Informatorul: Studiu asupra colaborării cu Securitatea*, Polirom, Iași, 2008.
122. Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, Ed. Cartea Românească, București, 2005.
123. Andreescu, Gabriel, *Cărturari, opozanți și documente. Manipularea Arhivei Securității*, Ed. Polirom, Iași, 2013.
124. Andreescu, Gabriel, *Existența prin cultură: represiune, colaboraționism și rezistență intelectuală sub regimul comunist*, Ed. Polirom, Iași, 2015.
125. Anisescu, Cristina, *Arhivele Securității*, vol. I-III, Ed. Nemira, București, 2004-2008.
126. Anisescu, Cristina, *Partiturile Securității*, Nemira, București, 2007.

127. Applebaum, Anne, *Cortina de Fier. Represiunea sovietică în Europa de Est. 1945-1956*, Editura Litera, București, 2019.
128. Ardeleanu, George, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, Humanitas, București, 2009.
129. Axinia, Anca Diana, *Women and Politics in the Romanian Legionary Movement*, Teză de doctorat, Institutul Universitar European, Florența, 2022.
130. Balint, Nicolae, *Zece ani de teroare – Procuratura Militară Principală Mureș (1954-1964)*, Editura Nico, Tg. Mureș, 2008.
131. Banu, Florian, Liviu Țăranu, *Securitatea 1948-1989. Monografie*, Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.
132. Bauman, Zygmunt, *Legislators and interpreters: on modernity, postmodernity and intellectuals*, Polity Press, Cambridge, 1987.
133. Bădiliță, Cristian, *Nostalgia Europei: volum în cinstea lui Alexandru Paleologu*, Polirom, Iași, 2003.
134. Bejan, Cristina A., *Intellectuals and Fascism in Interwar Romania. The Criterion Association*, Palgrave Macmillan, 2019.
135. Berlin, Isaiah, *Mintea sovietică. Cultura rusă sub comunism*, Ed. Humanitas, București, 2023.
136. Betea, Lavinia, *Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea unui lider comunist*, Ed. Humanitas, București, 2001.
137. Betea, Lavinia, *Psihologie politică: individ, lider, mulțime în regimul comunist*, Polirom, Iași, 2001.
138. Boari, Vasile, *Intelectualii și puterea*, Institutul European, Iași, 2012.
139. Boca, Ioana, *1956 – un an de ruptură: România între internaționalismul proletar și stalinismul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 2001.
140. Boia, Lucian, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, Ed. Humanitas, București, 2016.
141. Botez, Mihai, *Intelectualii din Europa de Est*, Ed. Vremea, București, 2016.
142. Bottoni, Stefano, *Lungul drum spre Occident: o istorie postbelică a Europei de Est*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2021.
143. Bottoni, Stefano, *Moștenirea lui Stalin în România: Regiunea Autonomă Maghiară, 1952-1960*, Ed. Humanitas, București, 2021.

144. Bottoni, Stefano, *Transilvania roșie: comunismul român și problema națională, 1944-1965*, Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților: Kriterion, Cluj-Napoca, 2010.
145. Bourdieu, Pierre, *Dominația masculină*, Ed. Art, București, 2017.
146. Bourdieu, Pierre, *Economia bunurilor simbolice*, Ed. Meridiane, București, 1986.
147. Bourdieu, Pierre, *Language and Symbolic Power*, Polity Press, Cambridge, 1991.
148. Bourdieu, Pierre, *Regulile artei: geneza și structura câmpului literar*, Ed. Art, București, 2012.
149. Bourdieu, Pierre, *The Field of Cultural Production*, Columbia University Press, Columbia, 1993.
150. Brăgaru, Carmen, *Dinu Pillat. Un destin împlinit*, Ed. Du Style, București, 2000.
151. Brubaker, Rogers, *Ethnicity without Groups*, Harvard University Press, Harvard, 2004.
152. Budeancă, Cosmin, *Hans Bergel. Privind mereu spre România*, Ed. MEGA, Cluj-Napoca, 2023.
153. Buhuceanu, Florin, *Homoistorii. Ieșirea din invizibilitate*, Ed. Humanitas, București, 2022.
154. Burt, Ronald S., *Neighbor Networks. Competitive Advantage. Local and Personal*, Oxford University Press, New York, 2010.
155. Burt, Ronald S., *Structural Holes. The Social Structure of Competition*, Harvard University Press, Londra, 1992.
156. Caravia, Paul, *Gândirea interzisă: scrieri cenzurate*, Editura Enciclopedică, București, 2000.
157. Cătănuș, Ana-Maria, *Vocația libertății. Forme de disidență în România*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2014.
158. Câmpeanu, Ruxandra, *Dincolo de regulile jocului: trepte și limite ale compromisului intelectual în perioada 1948-1964: Mihai Ralea, G. Călinescu, Tudor Vianu*, Ed. Corint, București, 2022.
159. Cesereanu, Ruxandra, *Gulagul în conștiința românească*, Ed. Polirom, București, 2005.

160. Chința, Imeldei, *Literatura rezistenței la totalitarism*, Editura Eikon, București, 2011.
161. Chivu-Duță, Carmen, *Dosarele Securității: studii de caz*, Polirom, Iași, 2007.
162. Churchward, L.G., *The Soviet intelligentsia: an essay on the social structure and the roles of Soviet intellectuals during the 1960s*, Editura Routledge and Kegan Paul, Londra, 1973.
163. Ciobanu, Monica, *Repression, Resistance and Collaboration in Stalinist Romania 1944-1964*, Editura Routledge, Londra și New York, 2021.
164. Ciobanu, Vasile, *Germanii din România în anii 1918-1919*, Ed. Honterus, Sibiu, 2013.
165. Cojocariu, Maria Andreea, *Subordinating Justice in Communist Romania: The Sovietization of the Romanian Criminal Justice System (1945-1953)*, Teză de masterat, Central European University, Budapesta, 2011.
166. Corobca, Liliana, *Controlul cărții: cenzura literaturii în regimul comunist din România*, Ed. Cartea Românească, București, 2014.
167. Cosmineanu, Clara, Silviu B. Moldova, *Nicu Steinhardt în dosarele Securității*, Ed. Nemira, București, 2005.
168. Crăcană, Iuliu, *Dreptul în slujba puterii: justiția în regimul comunist din România: 1944-1958*, Editura Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2015.
169. Damaschin, Dan, *Cercul Literar de la Sibiu/Cluj*, Ed. Ecoul Transilvan, Cluj-Napoca, 2013.
170. Dascălu, Dan-Ioan, *Personalitatea totalitară*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2023.
171. Deletant, Dennis, *Activități britanice clandestine în România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*, Ed. Humanitas, București, 2019.
172. Deletant, Dennis, *Romania under Communism: Paradox and Degeneration*, Routledge, Londra și New York, 2019.
173. Deletant, Dennis, *Teroarea comunistă în România: Gheorghiu-Dej și statul polițienesc 1948-1965*, Ed. Polirom, Iași, 2001.
174. Diaconescu, Ioana, *Scriitori în arhive C.N.S.A.S.*, Fundația Academia Civică, București, 2012.
175. Djilas, Milovan, *The new class*, Ed. Unwin Books, Londra, 1966.

176. Dobrenko, Evgeny, *The Making of the State Reader: Social and Aesthetic Contexts of the Reception of Soviet Literature*, Stanford University Press, Stanford, California, 1997.
177. Dobrescu, Caius, *Modernitatea ultimă: eseuri*, Editura Univers, București, 1998.
178. Dobrescu, Caius, *Plăcerea de a gândi. Moștenirea intelectuală a criticii literare românești*, MNLR, București, 2013.
179. Dumitriu, Paul, *Exerciții de memorie*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1992.
180. Ernu, Vasile, *Iluzia anticomunismului: lecturi critice ale Raportului Tismăneanu*, Ed. Cartier, Chișinău, 2008.
181. Fitzpatrick, Sheila, *The Cultural Front. Power and culture in revolutionary Russia*, Cornell University Press, Ithaca-Londra, 1992.
182. Fraser, Ian, Lawrence Wilde, *Marx Dictionary*, Continuum International Publishing Group, London, 2011.
183. Furedi, Frank, *Where have all the intellectuals gone?*, Ed. Continuum, Londra, 2004.
184. Gal, Susan, Gail Kligman, *Reproducing Gender. Politics, Publics, and Everyday Life after Socialism*, Princeton University Press, Princeton, 2000.
185. Gilbert, Nigel, M. Mulkay, *Opening Pandora's Box: a sociological analysis of scientists' discourse*, Cambridge University Press, Cambridge, 1984.
186. Goldman, Wendy Z., *Inventing the Enemy: Denunciation and Terror in Stalin's Russia*, Cambridge University Press, New York, 2011.
187. Gregory, Paul R., *Terror by Quota: State Security from Lenin to Stalin*, Yale University Press, New Haven și Londra, 2009.
188. Guțu, George, *Dass ich in der Welt zu Hause bin. Hans Bergels Werk in sekundärliterarischem Querschnitt*, Verlag der Universität Bukarest und Verlag Paideia, 2009.
189. Halfin, Igal, *Red Autobiographies: Initiating the Bolshevik Self*, University of Washington Press, Washington, 2011.
190. Hâncean, Marian-Gabriel, *Rețelele sociale. Teorie, metodologie și aplicații*, Ed. Polirom, Iași, 2014.
191. Hienz, Hermann A., *Schriftsteller-Lexikon der Siebenbürger Deutschen*, Böhlau Verlag, Köln, 2001.

192. Hodoș, George, *Show Trials. Stalinist Purges in Eastern Europe, 1948-1954*, Ed. Praeger, 1987.
193. Hulber, Maria, *Memorialistica detențiilor postbelice românești*, Ed. Ratio et Revelatio, Oradea, 2015.
194. Igna, Vasile, *Subteranele memoriei: pagini din rezistența culturii în România*, Universal Dalsi, București, 2001.
195. Jela, Doina, *Cazul Nichita Dumitru*, Ed. Humanitas, București, 1995.
196. Jorgensen, Marianne, Louise J. Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method*, Sage Publications, Londra, Thousand Oaks și New Delhi, 2002.
197. Lazăr, Marius, *Paradoxuri ale modernizării: elemente pentru o sociologie a elitelor culturale românești*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2002.
198. Lencan Stoica, Gheorghe, *Intellectuals and Politics*, Institutul European, Iași, 2013.
199. Lenin, Vladimir Ilic, *Stângismul, boala copilăriei comunismului*, ed. a II-a, Editura PCR, București, 1948.
200. Lieblich, Amia, R. Tuval-Maschiach, T. Zilber, *Narrative research: reading, analysis and interpretation*, Sage Publications, Thousand Oaks, California, 1998.
201. Lipset, Seymour Martin, *Political man*, Doubleday & Company, New York, 1960.
202. Macrea-Toma, Ioana, *Privileghiul. Instituții literare în comunismul românesc*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009.
203. Manolescu, Anca, *Modelul Antim, modelul Păltiniș*, Ed. Humanitas, București, 2015.
204. Manolescu, Florin, *Enciclopedia exilului literar românesc: 1945-1989*, Editura Compania, București, 2003.
205. Mareș, Clara, *Zidul de sticlă. Ion D. Sîrbu în arhivele Securității*, Ed. Curtea Veche, București, 2011.
206. Marino, Adrian, *Politică și cultură: pentru o nouă cultură română*, Polirom, Iași, 1996.
207. Mezdrea, Dora, *Constantin Noica în arhiva Securității*, Ed. Humanitas, București, 2009.
208. Molea, Vera, *Marietta Sadova sau Arta de a trăi prin teatru*, Editura Bibliotecii Metropolitane București, București, 2013.

209. Negrici, Eugen, *Literatura română sub comunism*, Editura Fundației Pro, București, 2006.
210. Nițescu, Marin, *Sub zodia proletcultismului*, Humanitas, București, 1995.
211. Nowotnik, Michaela, *Die Unentrinnbarkeit der Biographie. Der Roman Rote Handschuhe von Eginald Schlattner als Fallstudie zur rumäniendeutschen Literatur*, Ed. Bohlau-Verlag, Viena, Köln, Weimar, 2016.
212. O'Farrell, Clare, *Michel Foucault*, Sage Publication Ltd, Londra, 2005.
213. Oprea, Marius, *Banalitatea răului: o istorie a Securității în documente 1949-1989*, Ed. Polirom, Iași, 2002.
214. Oprea, Marius, *Bastionul cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)*, Ed. Polirom, Iași, 2008.
215. Opriș, Ioan, *Cercuri culturale disidente*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2001.
216. Pauling, Sven, *Wir werden Sie einkerkern, weil es Sie gibt!": studie, Zeitzeugenberichte und Securitate-Akten zum Kronstädter Schriftstellerprozess 1959*, Ed. Frank & Timme, Berlin, 2012.
217. Pintilescu, Corneliu, *Justiția militară și represiune politică în România comunistă: (1948-1956). Studiu de caz: activitatea Tribunalului Militar Cluj*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012.
218. Pintilescu, Corneliu, *Mecanisme judiciare ale represiunii politice în România (1948-1956): studiu de caz: Tribunalul Militar Cluj, 1948-1956*, Teză de doctorat, coord. prof. univ. dr. Gheorghe Cipăianu, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2010.
219. Pintilescu, Corneliu, *Procesul Biserica Neagră 1958*, Ed. Aldus, Kronstadt, 2008.
220. Pleșa, Liviu, *Istoriografia clujeană sub supravegherea Securității (1945-1965)*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017.
221. Pleșa, Liviu, *Politica de cadre a Securității 1948-1989*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022.
222. Posner, A. Richard, *Public Intellectuals: A Study of Decline*, Harvard University Press, Cambridge și Londra, 2001.
223. Potter, Jonathan, *Representing reality: discourse, rhetoric and social construction*, Sage Publication, Londra, 1996.

224. Robbins, Bruce, *Intellectuals: Aesthetics, Politics, Academics*, University of Minnesota Press, 1990.
225. Rusu-Păsărin, Gabriela, *Disidență sau rezistență prin cultură*, Timișoara, Helicon, 1993.
226. Samuels, Andrew, *Psihicul politic*, Editura Trei, București, 2019.
227. Sdrobiș, Dragoș, *Limitele meritocrației într-o societate agrară*, Ed. Polirom, Iași, 2015.
228. Simuț, Ion, *Literaturile române postbelice*, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.
229. Skilling, H. Gordon, *Samizdat and an Independent Society in Central and Eastern Europe*, Macmillan Press, Hampshire și Londra, 1989.
230. Șandru, Daniel, *Ipostaze ale ideologiei în teoria politică*, Ed. Polirom, Iași, 2014.
231. Tănase, Stelian, *Elite și societate: guvernarea Gheorghiu-Dej: 1948-1965*, Ed. Humanitas, București, 2006.
232. Tismăneanu, Vladimir, Cristian Vasile, *Perfectul acrobat: Leonte Răutu, măștile răului*, Ed. Humanitas, București, 2008.
233. Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Ed. Humanitas, București, 2014.
234. Toma-Macrea, Ioana, *Privileghiul: Instituții literare în comunismul românesc*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009.
235. Trașcă, Ottmar, *Un veac frământat: germanii din România după 1918*, ediția a II-a, Ed. Institutului pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale, Cluj-Napoca, 2019.
236. Țărău, Virgiliu, *Sistemul penitenciar din România comunistă: cazul închisorilor din Transilvania*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2009.
237. Țurcanu, Florin, *Intellectuels, histoire et memoire en Roumanie*, Ed. Academiei Române, București, 2007.
238. Urian, Tudorel, *Viețile lui Alexandru Paleologu*, Ed. Vremea, București, 2010.
239. Ursu, Ioana-Zoia, „*Rugul Aprins*” de la mănăstirea Antim: istorie, memorie, discurs, Teză de doctorat, coord. prof. univ. dr. Doru Radosav, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2020.
240. Ute Gabanyi, Anneli, *Literatură și politică în România după 1945*, Editura Fundației Culturale Române, București 2001.

241. Vasile, Cristian, *Politicile culturale comuniste în timpul regimului Gheorghiu-Dej*, Ed. Humanitas, București, 2011.
242. Vădeanu, Radu, *Catalogul absenților. Condamnări politice ale Tribunalului Militar Cluj între anii 1956-1964*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2022.
243. Vădulescu, Cristina, *Cultură și poliție secretă în comunism*, Ed. Polirom, Iași, 2017.
244. Verdery, Katherine, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, Ed. Humanitas, București, 1994.
245. Verdery, Katherine, *National Ideology Under Socialism: identity and cultural politics in Ceausescu's Romania*, University of California Press, Berkely, Los Angeles, Londra, 1991.
246. Verdery, Katherine, *Viața mea ca „spioană”: investigații într-un dosar de Securitate*, Ed. Vremea, București, 2018.
247. Viola, Lynne, *Contending with Stalinism: Soviet Power and Popular Resistance in the 1930s*, Cornell University Press, 2002.
248. Viola, Lynne, *Peasant Rebels Under Stalin. Collectivization and the Culture of Peasant Resistance*, Oxford University Press, 1996.
249. Vismann, Cornelia, *Files: Law and Media Technology*, Stanford University Press, Palo Alto, 2008.
250. Walker, David, Daniel Gray, *Historical Dictionary of Marxism*, Scarecrow Press, Lanham, Maryland, 2007.
251. Windisch-Middendorf, Renate, *Der Mann ohne Vaterland. Hans Bergel - Leben und Werk [Omul fără patrie. Hans Bergel – viața și opera]*, Editura Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2009.
252. Wolton, Thierry, *O istorie mondială a comunismului: Încercare de investigație istorică*, vol. I (*Cu pumnul de fier. Călăii*), Ed. Humanitas, 2018.
253. Zubok, Vladislav, *Zhivago's Children: The Last Russian Intelligentsia*, Belknap Press, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts și Londra, 2009.

Conferințe

254. Bourdieu, Pierre, „What Makes a Social Class? On The Theoretical and Practical Existence of Groups”, în cadrul conferinței *Gender, Age, Ethnicity and*

Class: Analytical Constructs or Folk Categories, Universitatea din Chicago, 9-10 aprilie 1987.

255. Edel, Mirjam, Maria Josua, „How Authoritarian Rulers Seek to Legitimise Repression: Framing Mass Killings in Egypt and Uzbekistan”, în *GIGA Working Paper*, nr. 299, 29 martie 2017.
256. Mureșan, Vlad, „Genealogia ideii totalitare. Definiri conceptuale și metodologie de lucru”, în *Learning From Our Past to Build the Future (Curricula pentru studiul comunismului și pentru anticiparea tendințelor autoritariste în lumea contemporană)*, Festivalul de Idei Unsettled, Ed. Nosa Nostra, București, 2021.

Jurnale și memorii

257. Al-George, Dorina, *Șocul amintirilor*, Ed. Paralela 45, Pitești, București, Cluj-Napoca, 2006.
258. Arșavir, Acterian, *Jurnal: 1929-1945/ 1958-1990*, Ed. Humanitas, București, 2008.
259. Balotă, Nicolae, *Abisul luminat*, Ed. Cartea Românească, București, 2018.
260. Ioanid, Ioan, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. 1, Editura Albatros, 1991.
261. Paleologu, Alexandru, *Breviar pentru păstrarea clipelor: Alexandru Paleologu în dialog cu Filip-Lucian Iorga*, Ed. Humanitas, București, 2012.
262. Paleologu, Alexandru, Stelian Tănase, *Sfidarea memoriei*, Ed. Du Style, București, 1996.
263. Pillat, Cornelia, *Eterna întoarcere*, Ed. Du Style, București, 1996.
264. Porter, Ivor, *Operațiunea Autonomous*, Ed. Humanitas, București, 1991.
265. Rădulescu, Mihai, *Jocul cu moartea: însemnări, pagini de jurnal și corespondență: 1933-1957*, Ed. Humanitas, București, 1999.
266. Steinhardt, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Ed. Polirom, Iași, 2008.
267. Voinescu, Alice, *Jurnal*, vol. I-II, Ed. Polirom, Iași, 2013.
268. Winkler, Manfred, Hans Bergel, *Wir setzen das Gespräch fort... Briefwechsel eines Juden aus der Bukowina mit einem Deutschen aus Siebenbürgen (Continuăm discuția...Schimbul de scrisori ale unui evreu din Bucovina cu un german din*

Ardeal), editat și cu o postfață de Renate Windisch-Middendorf, Ed. Frank & Timme GmbH, Berlin, 2012.

Documente electronice:

269. *Arcanum*, bază internațională de date cu periodice, ziare și articole de presă, disponibilă la URL: <https://adt.arcanum.com/en/>.
270. Arhiva revistei *Halbjahresschrift*, editor William Totok, accesată la data de 21.02.2024, de la URL: <http://www.halbjahresschrift.homepage.t-online.de/>.
271. Benölken, Astrid, „Eginald Schlattner la 90 de ani: o viață ca un roman”, 13.09.2023, accesat la 16.10.2023, de la URL: <https://www.dw.com/ro/eginald-schlattner-la-90-de-ani-o-via%C8%9B%C4%83-ca-un-roman/a-66795849>.
272. C.N.S.A.S., Cadre ale Securității, accesat la 11.01.2024, de la URL: http://www.cnsas.ro/cadrele_securitatii.html.
273. Hossu-Longin, Lucia, „Dreptatea nu are putere – Un caz de trădare. Un caz de alienare a responsabilității. Dialog cu Eginald Schlattner și Hans Bergel”, 25.02.2010, accesat la 20.10.2023, de la URL: <https://www.observatorcultural.ro/articol/dreptatea-nu-are-putere-un-caz-de-tradare-un-caz-de-alienare-a-responsabilitatii/>.
274. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, registrul digital al fișelor matricole penale ale deținuților politici, accesat la URL: <https://www.iicmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici>.
275. Nistea, Cornel, „Și monștrii au ceva sensibil de om în ei. Interviu cu scriitorul german de origine română Hans Bergel”, iulie-septembrie 2004, accesat la 20.10.2023, de la URL: <https://cornel.nistea.com/scrieri/interviuri/hans-bergel-si-monstirii-au-ceva-sensibil-de-om-in-ei.htm>.
276. Schlattner, Eginald, interviu pentru TVR Cluj, film-documentar *Artdelenisme*, producători Vig Emese și Alin Gelmarean, accesat la data de 16.10.2023, de la URL: https://www.youtube.com/watch?v=i0hiP0hzRiY&ab_channel=TVRCluj
277. Totok, William, „Istoria orală și limitele ei”, 21.03.2012, accesat la 12.01.2023, de la URL: <https://moldova.europalibera.org/a/24522697.html>.